

GRIN, FRANÇOIS (ED.) ET AL. (2018). *THE MIME VADEMECUM. MOBILITY AND INCLUSION IN MULTILINGUAL EUROPE*. GRANDSON, SUÏSSA: ARTGRAPHIC CAVIN SA. 183 PÀGINES. ISBN 978-2-8399-2402-3.

Isidor Mari*

Paraules clau: multilingüisme; mobilitat; inclusió; política lingüística.

BIBLIOGRAPHICAL REVIEW OF

Grin, François (ed.) et al. (2018). The MIME Vademecum. Mobility and inclusion in multilingual Europe. Grandson, Switzerland: Artgraphic Cavin SA. 183 pp. ISBN 978-2-8399-2402-3.

Keywords: multilingualism; mobility; inclusion; language policy.

---

* Isidor Mari, membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. imari@iec.cat

Citació recomanada: Mari, Isidor. (2019). [Recensió de l'obra *The MIME Vademecum. Mobility and inclusion in multilingual Europe*]. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 71, 358-361. <https://doi.org/10.2436/rld.i71.2019.3319>

Aquesta publicació¹ es presenta com “una eina per a les persones que en general no estan implicades en la recerca acadèmica, però que tenen activitats professionals o polítiques que els porten a considerar qüestions de multilingüisme, adoptar una posició sobre aquests temes i, directament o indirectament, donar forma a decisions de política lingüística a un nivell local, nacional o supranacional”.²

S’anomena *MIME Vademecum* perquè constitueix un dels resultats principals del projecte europeu de recerca MIME (sigles de *mobility and inclusion in multilingual Europe*), finançat per la Direcció General de Recerca i Innovació de la Comissió Europea per mitjà del 7è Programa Marc en el període 2014-2018.³

El *Vademecum* s’obre amb una introducció (p. 14-27) del coordinador del projecte MIME, François Grin, que és especialment aclaridora sobre les característiques d’aquesta obra i del projecte en general. Al costat d’altres resultats del projecte MIME, que són habituals en la recerca —articles en revistes científiques, capítols de llibre, números monogràfics o informes de progrés, jornades, debats o congressos—, el *Vademecum* té una finalitat i un caràcter diferents i eminentment pràctics, com ja hem remarcat. Es tracta d’un treball que es vol situar en el terreny de l’aplicació de la recerca al disseny dels sistemes de gestió de la diversitat.

El projecte MIME es va centrar en els reptes del multilingüisme per al ciutadà europeu:

- Com poden els europeus combinar les exigències de la mobilitat, en una societat moderna, integrada, avançada tecnològicament, amb la necessitat de mantenir i treure partit de la diversitat lingüística i cultural europea?
- Què implica aquest repte en termes de pràctiques comunicatives, usos lingüístics i drets lingüístics, aprenentatge i ensenyament de llengües?
- Com es tradueix això en polítiques relatives a les llengües nacionals, minoritàries, patrimonials o de la immigració?

L’aproximació adoptada pel projecte MIME combina tres dimensions: l’anàlisi de les polítiques públiques, la perspectiva interdisciplinària i un marc englobador de gestió de la diversitat, que vol integrar qüestions lingüístiques sovint tractades per separat. Aquest enfocament es considera necessari per a situar adequadament el multilingüisme en el context dels canvis profunds que comporten actualment la mundialització i el desenvolupament tecnològic.

Un punt que podem considerar especialment interessant de la introducció és que s’hi expressa la consciència de tenir en compte la interconnexió creixent entre tres nivells dels fenòmens lingüístics:

- El nivell *micro*: individual i familiar
- El nivell *meso*: les organitzacions, lucratives o no, públiques o privades
- El nivell *macro*: la societat com un tot —local, nacional o global

MIME es proposa, per tant, oferir un marc analític sistemàtic per a gestionar la complexitat del multilingüisme i facilitar l’adopció de respostes polítiques consistents, i per això ha considerat que el nucli de les qüestions que es plantegen consisteix a trobar la solució de compromís o d’equilibri (*trade-off*) en la tensió que hi ha entre dos objectius legítims i centrals per a la Unió Europea: la mobilitat i la inclusió.

En efecte, la Unió Europea té un doble compromís: amb la mobilitat —de les persones, dels béns i dels serveis— i amb la inclusió —el respecte actiu de la diversitat lingüística i cultural—. La mobilitat necessita que la comunicació sigui fàcil entre gent de diferents perfils lingüístics i al mateix temps modifica la relació tradicional entre les comunitats lingüístiques i els seus espais territorials i socials. D’altra banda, la inclusió

1 També es pot consultar en format digital a l’adreça <https://www.mime-project.org/vademecum/#>.

2 “a tool for people who are generally not involved in academic research, but whose professional or political activities lead them to consider matters of multilingualism, take a stand on those issues and, directly or indirectly, shape language policy decisions at local, national or supra-national level.”

3 Es pot trobar més informació sobre el projecte MIME al web <https://www.mime-project.org/> i sobre el 7è Projecte Marc (ara ja finalitzat) al portal https://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm.

—la participació plena en la vida social, política, econòmica i cultural d'una comunitat nacional, regional o local— requereix familiaritat amb la llengua local. La gestió adequada del multilingüisme és crucial per a la cohesió de la societat europea: és la preservació de l'entorn lingüístic, el que fa possible que els membres d'una comunitat se sentin segurs a l'hora de facilitar la inclusió als nousvinguts. La cohesió social depèn de la combinació equitativa de la mobilitat i la inclusió, i la gestió adequada del multilingüisme en els diferents contextos pot contribuir decisivament a la cohesió social i a la identificació amb el projecte europeu.

El *Vademecum* no pretén ser un catàleg de bones pràctiques, perquè considera que les experiències no són transferibles automàticament d'un context a un altre. Per aquest motiu, presenta casos pràctics d'èxit amb la finalitat que siguin fonts d'inspiració per a noves mesures ajustades a contextos diferents, i convida els lectors a intervenir activament en la selecció, el disseny i l'avaluació de les polítiques lingüístiques, amb intervenció de professionals especialitzats en la gestió del multilingüisme, a tots els nivells (macro, meso i micro, esmentats abans), des dels ordenaments constitucionals fins a les tecnologies del llenguatge, passant pel treball, el lleure i l'educació.

No es tracta tampoc d'una enciclopèdia ni d'un manual sobre la gestió del multilingüisme. Partint dels criteris exposats, el llibre s'estructura en una selecció de 72 qüestions, agrupades en 6 apartats:

- L'anàlisi de polítiques lingüístiques (1-13). Principis que han de guiar la selecció, el disseny i l'avaluació de polítiques lingüístiques efectives, eficients i equitatives.
- Minories, majories i drets lingüístics (14-25). Com es poden millorar els marcs constitucionals i legals per avançar en la cohesió social.
- Diversitat lingüística, mobilitat i integració (26-40). Dimensions socials de la gestió equitativa del plurilingüisme.
- Educació lingüística, ensenyament i aprenentatge (41-53). Quines pràctiques educatives poden facilitar la mobilitat i la inclusió en una Europa cohesionada.
- Traducció, tecnologies lingüístiques i estratègies alternatives (54-64). Optimització dels recursos de traducció en contextos específics.
- Qüestions especials (65-72). Fronteres del multilingüisme en àmbits poc explorats.

Com diu F. Grin en la introducció, els autors són conscients que el *Vademecum* no tracta de tots els aspectes de la gestió de la diversitat lingüística: no s'hi aborda la gestió del corpus ni les manifestacions culturals de la llengua; només s'hi tracten tangencialment qüestions de caràcter econòmic, com el rendiment de les habilitats lingüístiques en el mercat de treball, perquè aquests temes no figuraven en la convocatòria de la Comissió Europea per als projectes de recerca.⁴

Cada una de les 72 qüestions s'obre amb una pregunta que és analitzada amb aportacions des de la recerca, experiències il·lustratives, implicacions per a les polítiques i referències de lectura.

La perspectiva interdisciplinària es fa efectiva amb la participació de 49 experts d'11 disciplines (economia, ciències de l'educació, finances, dret, filosofia política, ciència política, psicologia, sociolingüística, sociologia, traducció i geografia urbana) de 22 universitats.⁵

No hi ha dubte que el desplegament de mitjans del projecte MIME ha estat superior a qualsevol altra recerca anterior sobre el multilingüisme. Per aquest motiu és important que, després de la introducció que hem comentat, el *Vademecum* inclogui un apartat que presenta els resultats clau (*key results*) d'aquest ambiciós projecte, que signen el coordinador general, François Grin, i els editors (Manuel Célio Conceição, Peter A. Kraus, László Marác, Žaneta Ozoliņa, Nike K. Pokorn i Anthony Pym).⁶ Les conclusions principals són aquestes quatre:

⁴ Malgrat aquesta explicació, creiem que aquesta és una de les limitacions principals del treball, com després comentarem.

⁵ Entre els experts i les universitats hi és present la participació catalana, que es fa visible en diversos punts del text.

⁶ Els signes gràfics especials d'alguns d'aquests noms ja mostren que les qüestions de corpus lingüístic que el projecte MIME no ha analitzat condicionen significativament el multilingüisme.

1. Les polítiques de multilingüisme són imprescindibles i els beneficis que reporten superen els costos. L'estreta relació de la llengua amb els processos polítics, socials, econòmics i culturals fa que la distribució més o menys justa dels recursos depengui de la gestió adequada de la diversitat lingüística.
2. La Unió Europea ha de considerar conjuntament la mobilitat i la inclusió. La promoció de la mobilitat ha d'anar acompanyada de mesures que afavoreixin la inclusió en les llengües i cultures locals de les persones i grups que es desplacen perquè puguin participar plenament en la societat local i no siguin vistos com una amenaça.
3. El disseny de polítiques que combinin la mobilitat i la inclusió és complex, però necessari i possible. La qüestió és seleccionar les mesures que representen en cada cas el millor equilibri en la tensió entre inclusió i mobilitat.
4. La garantia de la cohesió social prové precisament de la combinació equilibrada de la mobilitat i la inclusió. La regeneració del projecte europeu d'integració depèn en bona part del disseny de polítiques multilingües intel·ligents.

En resum, ens trobem davant d'un treball que pot tenir una indubtable utilitat, tant per a les polítiques europees de plurilingüisme vinculades a la mobilitat i la inclusió com per a la gestió de la diversitat lingüística i la cohesió social a tots els nivells (micro, meso i macro), a condició que els responsables d'aquestes polítiques coneguin el *Vademecum* i es prenguin la molèstia d'utilitzar-lo. Creiem que seria útil, en aquest sentit, que les nostres institucions en fessin àmplia difusió, també en versió catalana.

Tot i això, com havíem apuntat, hi ha aspectes importants que no són gaire presents en el *Vademecum*, tant a nivell micro —com les orientacions per a l'educació familiar plurilingüe— com sobretot al nivell meso, ja que la regulació del multilingüisme de les organitzacions de tot tipus és crucial per al funcionament lingüístic del mercat i de la societat, tant en les comunicacions com en la gestió del personal. No en va el multilingüisme de les empreses havia estat justificadament un interès primordial de la Comissió Europea en el projecte ELAN (http://ec.europa.eu/assets/eac/languages/policy/strategic-framework/documents/elan_en.pdf).

D'altra banda, el multilingüisme en l'oferta i el consum de productes i serveis culturals i de lleure té també un impacte enorme en el funcionament lingüístic de la societat i en els processos d'inclusió social, i per aquest motiu la Unió Europea va participar activament en iniciatives de la UNESCO com la Declaració sobre la diversitat cultural, la Convenció per a la salvaguarda del patrimoni immaterial i la Convenció sobre la protecció i la promoció de la diversitat de les expressions culturals, com a límit al lliure comerç.

Queda marge, per tant, per a l'ampliació, l'aprofundiment i l'actualització de les recerques orientades al disseny de polítiques més encertades de gestió de la diversitat lingüística.